

потолок — « tavan »; [skɔvrada] — « tigare », cf. lit. сковородá; [mlat'él'n'ɔ] — « arie de treierat », cf. în limba literară молотить — « a treiera ». Dacă ritmul vorbirii este mai lent, atunci variantei [ɔ] a fonemului [o] din pronunțarea literară îi corespunde sunetul [ɔ]. În sfârșit, când ritmul vorbirii este fie târăgănat, fie răspicat, vocala în discuție capătă timbrul [a]: [ma-la-kó] — « lapte », [ma-la-dó] — « tinăr », [pa-la-v'i-nu] — « jumătate » (acuz.) ș.a. Astfel, de la unul și același informator, M.K. (n. 1911) am notat în aceeași zi rostirea, în același morfem, a trei variante dependente de ritmul vorbirii: [pa-la-lók], [pɔ-la-lók] și [nɔːptalkú]. O corelație de aceeași natură între ritmul vorbirii și vocalele neaccentuate din silaba a doua protonică există și în alte graiuri velicoruse ²⁸.

Posibilitatea dispariției, în anumite condiții, a fonemului [o] sau [a] din silaba a doua protonică ne determină să credem că în graiul de la Socolinți tipul akaniei este nedisimilativ ²⁹.

Un interes aparte îl prezintă în graiul de la Socolinți fenomenul *iakaniei* ³⁰. Rostirea fonemelor [e] și [a] după consoană moale în silaba întâi protonică la fel, și anume, ca [ɛa] nu este actualmente o caracteristică generală a pronunțării rușilor de la Socolinți. Am observat însă că rostirea cu [ɛa] predomină la informatorii în vîrstă, neștiutori de carte, de ex.: cv'[ɛa]lk'i — « flori », b'[ɛa]dý — « necaz » (genit. sing.), p'[ɛa]lúx — « cocoș », l'[ɛa]rp'él' — « a răbda », v'[ɛa]dró — « căldare », sl'[ɛa]ná — « perete » — după pronunțarea informatoarei D.P. în vîrstă de 80 de ani. Majoritatea exemplelor în care fonemul [e] din silaba întâi protonică aflat în fața unei consoane moi se rostește ca non — [ɛa] ne determină să admitem că inițial vorbitorii de la Socolinți cunoșteau pe scară largă iakania « moderată »: sm'[e]iús' — « eu rid », pr'in'[e]s't — « adă ! », v'[e]d't — « du ! », n'[i^e]d'él'ɔ — « săptămînă » (prin [eⁱ] — notăm un timbru mai apropiat de [e] decît de [i], iar prin [i^e] — un timbru mai apropiat de [i]). Sporadic însă [ɛa] se constată și înaintea unei consoane moi, de ex. b'[a]t' — « fugi ! », — ɣr'[a]x'i — « păcate », ceea ce nu concordă cu iakania moderată, ci cu cea *intensă*.

În fața consoanelor șuierătoare fonemul [e] din silaba 1-a protonică se rostește cu oscilații [ɛa] — non — [ɛa] de ex.: ɟa l'[ɛa]žú naːm'[i^e]žé — « eu stau culcat pe hat », dar ɟa pɔlažýlă lórbu naːm'[ɛa]žú — « eu am pus desaga pe hat ». Numai rostiri cu non — [ɛa] am notat în: xːpl'[e]ú — « spre umăr », xːm'[e]škú — « spre sac ». sːpl'[e]č'á — « de pe umăr », m'[e]šk'i — « saci », zɔːm'[e]škóm — « după sac », d'[e]šv'[e] — « mai ieftin ».

În sfârșit, în silaba întâi protonică în locul fonemului [e] înaintea unei consoane dure se aude o vocală de timbru [e] — [i], de ex. v'[e]lú — « ea ducea »,

²⁸ Vezi N. V. Sidorov, *Наблюдения над языком одного из говоров Рязанской Мещеры*, în МИРД p. 104.

²⁹ Vezi în legătură cu aceasta observația lui R. I. Avanesov, care scrie că în condițiile akaniei disimilative prima silabă protonică cu (ɔ) este mai slabă chiar decît a doua silabă protonică, vezi *op. cit.*, p. 69, § 53. În graiul de la Socolinți vocala a doua protonică este mult mai slabă decît prima, ceea ce rezultă din exemplele citate. Cuvintele împrumutate din limba romînă nu sînt edificatoare în această privință: pe de o parte *xarabá* < mold. *harabá* (v. I. A. Candrea, *Dicționarul enciclopedic ilustrat «Cartea Românească»*, p. 572), pe de alta — *brabúl'i* < mold. *barabúle* — « cartofi » (*ibid.* p. 123).

³⁰ Pentru « iakanie » și tipurile ei în graiurile ruse vezi R. I. Avanesov, *op. cit.*, p. 77 și urm. sau P. S. Kuznetsov, *op. cit.*, p. 47 și urm.